10/04/2019

Τι είναι ο Μεγάλος Κανόνας, πότε ψάλλεται και ποιος ο σκοπός του

/ Ορθόδοξες Προβολές

Στην αρχή της Μεγάλης Σαρακοστής, στο μεγάλο απόδειπνο των τεσσάρων πρώτων ημερών της Α’ Εβδομάδας των Νηστειών διαβάζεται χωρισμένος σε τέσσερα μέρη ο Μεγάλος Κανόνας και ολόκληρος την Πέμπτη της Ε’ εβδομάδας των Νηστειών. Ψάλλεται σε ήχο πλ. Β’ που είναι ιδιαίτερα κατανυκτικός, εκφραστικός του πένθους και της συντριβής της καρδιάς.

Μπορούμε να περιγράψουμε το κανόνα αυτό σαν ένα θρήνο μετάνοιας που μας μεταφέρει στο βάθος και στο πεδίο δράσης της αμαρτίας, κλονίζοντας τη ψυχή μας με την απόγνωση, τη μετάνοια και την ελπίδα. Με μια μοναδική τέχνη ο Άγιος Ανδρέας συνυφαίνει τα μεγάλα βιβλικά θέματα: Αδάμ και Εύα, Παράδεισος και Πτώση, Πατριάρχες, Νώε και κατακλυσμός, Δαβίδ, Χώρα της Επαγγελίας και τελικά Χριστός και Εκκλησία, ομολογία των αμαρτιών και μετάνοια. Τα γεγονότα της ιερής ιστορίας παρουσιάζονται σαν γεγονότα της ζωής μου. Οι ενέργειες του

Θεού στο παρελθόν αποβλέπουν σε μένα και στη σωτηρία μου, η τραγωδία της αμαρτίας και η προδοσία παρουσιάζονται σαν προσωπικά δική μου τραγωδία. Η ζωή μου παρουσιάζεται σαν ένα κομμάτι της μεγάλης πάλης ανάμεσα στο Θεό και τις δυνάμεις του σκότους που επαναστατούν εναντίον του.

Η πνευματική ιστορία του κόσμου είναι επίσης και δική μου ιστορία. Γίνονται για μένα μια πρόκληση με τα αποφασιστικά γεγονότα και τις πράξεις από το παρελθόν, που το νόημά τους και η δύναμή τους είναι αιώνια, γιατί κάθε ανθρώπινη ψυχή – μοναδική και ανεπανάληπτη – συγκινείται από το ίδιο δράμα, αντιμετωπίζει την ίδια τελικά εκλογή, ανακαλύπτει την ίδια πραγματικότητα.

Το έργο και ο σκοπός του Μεγάλου Κανόνα είναι να ξεσκεπάσει την αμαρτία και έτσι να μας οδηγήσει στη μετάνοια. Η αποκάλυψη αυτή, δεν γίνεται με ορισμούς και απαριθμήσεις, αλλά με μια βαθειά ενατένηση στη μεγάλη βιβλική ιστορία που είναι η ίδια η ιστορία της αμαρτίας, της μετάνοιας και της συγγνώμης.

Καταλαβαίνουμε ότι αμαρτία είναι, πρώτα απ’ όλα, η άρνηση ότι η ζωή είναι προσφορά ή θυσία στο Θεό, με άλλα λόγια δηλαδή, η άρνηση ότι η ζωή έχει θεϊκό προσανατολισμό, ότι η αμαρτία, επομένως, είναι από τις ρίζες της, η παρέκκλιση της αγάπης μας από τον τελικό σκοπό της.

Για να καταλάβουμε σωστά τον Μεγάλο Κανόνα θα πρέπει να ξέρουμε την Αγία Γραφή και να έχουμε την ικανότητα να μεταφέρουμε τα νοήματά του στη ζωή μας.

«Κανόνες» στην εκκλησιαστική υμνογραφία λέγονται ύμνοι μεγάλοι, αποτελούμενοι από μικρότερες ενότητες, που ονομάζονται «Ωδές». Κάθε «Ωδή» (σημαίνει άσμα θρησκευτικό, από το ρήμα άδω) αποτελείται από τον «ειρμό», που είναι η πρώτη στροφή κάθε Ωδής και χρησιμεύει σαν υπόδειγμα και βάση των στροφών που ακολουθούν, τα λεγόμενα τροπάρια (τρέπονται σύμφωνα με τον ειρμό).

Μέγας ονομάσθηκε για την έκτασή του, αποτελείται από εννέα ωδές, έντεκα ειρμούς (η β’ και η γ’ ωδή έχουν από δύο ειρμούς) και 250 τροπάρια (25 η α’ ωδή, 41 η β’, 28 η γ’, 29 η δ’, 23 η ε’, 33 η στ’, 22 η ζ’, 22 η η’ και 27 η θ’).

Συντάχθηκε από τον Άγιο Ανδρέα αρχιεπίσκοπο Κρήτης, ο οποίος γεννήθηκε γύρω στα 660 στη Δαμασκό. Έγινε μοναχός στα Ιεροσόλυμα και κληρικός στη Κωνσταντινούπολη. Ψηφίσθηκε μετά το 710 αρχιεπίσκοπος Κρήτης. Άφησε πλούσιο συγγραφικό έργο, κυρίως υμνογραφικό και ομιλητικό.

Την Πέμπτη της Ε’ εβδομάδας των Νηστειών, στα μοναστήρια ψάλλεται ολόκληρος την δ’ ώρα της νύκτας, γύρω στα μεσάνυχτα και στους ενοριακούς ναούς το βράδυ της Τετάρτης μαζί με το μικρό απόδειπνο, της ίδιας εβδομάδας.

Το θέμα και το σκοπό του Κανόνα περιγράφει το συναξάρι της Ε’ Εβδομάδας των Νηστειών:

«Ο ποιητής, με πλήθος αγιογραφικών ιστορημάτων και παραδειγμάτων, θετικών και αρνητικών, από την πλάση και τη πτώση του Αδάμ ως την Ανάληψη του Χριστού και τον ευαγγελισμό της ανθρωπότητος από τους Αποστόλους, παρακινεί κάθε ψυχή να μιμείται τις καλές πράξεις, ν’ αποφεύγει τις φαύλες και να καταφεύγει πάντα στο Θεό με μετάνοια, δάκρυα, εξομολόγηση και κάθε ευαρέστηση».

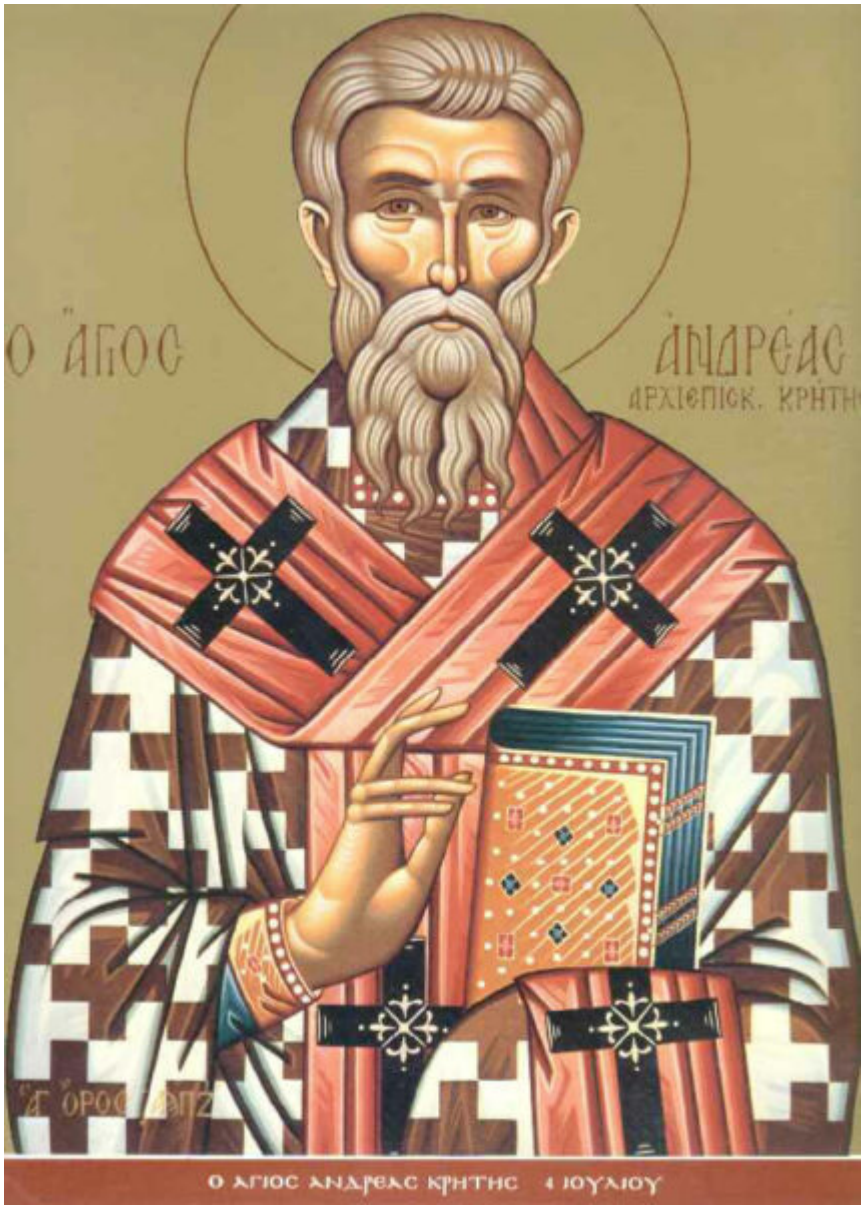

Ο ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΝΟΝΟΣ

«Ζηλοῦτε τὰ πνευματικά» (Α’ προς Κορινθίους, ιδ’ 1). Να επιθυμείτε με ζήλο τα πνευματικά χαρίσματα. Τέτοιο ζήλο σε όλη του τη ζωή είχε και ο άγιος Ανδρέας.

Από τους μεγάλους εκκλησιαστικούς ποιητές ο Ανδρέας, γεννήθηκε στη Δαμασκό από γονείς ευσεβείς, το Γεώργιο και τη Γρηγορία. Σε ηλικία 15 χρονών, κατατάχθηκε στον κλήρο (αναγνώστης) του πατριαρχικού θρόνου των Ιεροσολύμων, από τον τότε Πατριάρχη Θεόδωρο. Στην Ιερουσαλήμ, ο Ανδρέας διακρίθηκε για τη μόρφωση και την αρετή του μεταξύ των αγιοταφιτών πατέρων, γι’ αυτό και τον προέκριναν να σταλεί στην Κωνσταντινούπολη, για την έκτη Οικουμενική Σύνοδο κατά των Μονοφυσιτών.

Μετά το τέλος της Συνόδου, ο Ανδρέας παρέμεινε στη βασιλεύουσα, όπου χειροτονήθηκε διάκονος και διορίσθηκε διευθυντής του ορφανοτροφείου «Άγιος Παύλος».

Η έξοχη επιμέλεια που ανέπτυξε στο φιλανθρωπικό αυτό ίδρυμα, τον ανέδειξε αρχιεπίσκοπο Κρήτης. Αφοσιωμένος στα καθήκοντα της νέας του θέσης, αναδείχθηκε μέγας εκκλησιαστικός διοικητής, αλλά και λαμπρός διδάσκαλος και ρήτορας. Γι’ αυτό και όλο του το ποίμνιο τον θεωρούσε πραγματικά πατέρα.

Αλλά ως μητροπολίτης πήρε μέρος στη σύνοδο που συγκάλεσε ο Φιλιππικός Βαρδάνης (712 μ.Χ.) και υποστήριξε τον Μονοφυσιτισμό, αλλά επανήλθε στην ορθή πίστη μετά τον θάνατο του Βαρδάνη.

Στο γυρισμό από την Κωνσταντινούπολη, όπου είχε πάει για διάφορες υποθέσεις, πέθανε (740μ.Χ.) επάνω στο καράβι. Τον έθαψαν στην Ερεσό της Μυτιλήνης, στο ναό της Αγίας Αναστασίας.

Να σημειώσουμε επίσης, ότι ο Άγιος Ανδρέας, υπήρξε ο καλύτερος ρήτορας της εποχής του, με έργα όπου αναπτύσσει λόγο πλούσιο, με ρητορικά σχήματα απαράμιλλου κάλλους. Πρώτος αυτός παρουσίασε πλήρες σύστημα εορταστικών ομιλιών, από τις οποίες σώζονται περίπου 30, εκδιδόμενες και ανέκδοτες. Έγραψε αρκετά εγκώμια και λόγους. Σώζονται περίπου 100 Κανόνες και πολυάριθμα ιδιόμελα τροπάρια. Ως μελωδός έγραψε όχι μόνο τα κείμενα αλλά και την μουσική τους.

Ο Μέγας Κανών, που ψάλλεται την Πέμπτη της Ε’ εβδομάδος Νηστειών της Μ. Τεσσαρακοστής, είναι το κατεξοχήν πρωτότυπο και εκτεταμένο υμνογραφικό έργο του Ανδρέα Κρήτης. Είναι πιθανόν ο Μέγας Κανών να γράφτηκε στην Κωνσταντινούπολη ή στον τόπο θανάτου του, την Ερεσό της Λέσβου, σε μεγάλη ηλικία.

(Βίος του Αγίου Ανδρέου Ιεροσολυμίτου Αρχιεπισκόπου Κρήτης εκ του saint.gr)